STATUTUL DE ȚARĂ CANDIDATĂ A REPUBLICII MOLDOVA LA UNIUNEA EUROPEANĂ

THE CANDIDATE COUNTRY STATUS OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA TO THE EUROPEAN UNION

Ariadna CORDUNEANU
Universitatea de Stat a Moldovei
ORCID: 0009-0008-9524-4759
e-mail: *corduneanuariadna@gmail.com*

CZU 327(478:4):061.1EU

Rezumat: Studiul analizează procesul de aderare al Republicii Moldova la Uniunea Europeană, cu accent pe etapele, reformele și progresele înregistrate între 2022 și 2024. Cercetarea, bazată pe analiza documentară și comparativă a surselor oficiale europene și naționale, evidențiază caracterul multidimensional al integrării europene, ce presupune ajustări legislative și instituționale, dar și internalizarea valorilor democratice, a statului de drept și a respectului pentru drepturile omului. Evenimente-cheie includ depunerea cererii de aderare (3 martie 2022), acordarea statutului de candidat (23 iunie 2022), aprobarea deschiderii negocierilor (14 decembrie 2023) și lansarea oficială a acestora (25 iunie 2024). Reformele prioritare vizează justiția, anticorupția, administrația publică și protecția drepturilor fundamentale. Un rol esențial îl are Mecanismul de Reformă și Creștere (1,9 miliarde EUR), destinat sprijinirii reformelor strategice. Progresele înregistrate în 31 din cele 33 de capitole de negociere demonstrează angajamentul Moldovei, însă persistă provocări privind independența justiției, stabilitatea politică, dezvoltarea economică și armonizarea legislativă. Concluziile subliniază necesitatea menținerii unui ritm constant al reformelor, implicării societății civile și cooperării consolidate cu instituțiile europene, pentru a asigura o integrare sustenabilă și ireversibilă. Articolul este elaborat în cadrul implementării proiectului Jean Monnet Chair „EU’s role in the emerging international system” (EUREIS), nr. 101126798.

***Cuvinte-cheie**: aderare, Uniunea Europeană, Republica Moldova, reforme, justiție, stat de drept, corupție*

JEL: F55, O52, F53

Abstract. This study examines the Republic of Moldova’s accession process to the European Union, focusing on the key stages, reforms, and progress achieved between 2022 and 2024. Based on a documentary and comparative analysis of official European and national sources, it highlights the multidimensional nature of European integration, requiring not only legislative and institutional adjustments but also the internalization of democratic values, the rule of law, and respect for human rights. Key milestones include the submission of the membership application (3 March 2022), the granting of candidate status (23 June 2022), the approval to open negotiations (14 December 2023), and their official launch (25

June 2024). Priority reforms target justice, anti-corruption, public administration, and the protection of fundamental rights. A pivotal role is played by the Reform and Growth Mechanism (€1.9 billion), designed to support strategic reforms. Progress in 31 out of 33 negotiation chapters demonstrates Moldova’s commitment, yet challenges remain regarding judicial independence, political stability, economic development, and legislative harmonization. The conclusions stress the importance of maintaining a steady reform pace, ensuring civil society engagement, and strengthening cooperation with EU institutions to secure a sustainable and irreversible integration. The article has been prepared within the framework of the implementation of the Jean Monnet Chair project “EU’s Role in the Emerging International System” (EUREIS), No. 101126798.

***Keywords**: accession, European Union, Moldova, reforms, justice, rule of law, corruption*

JEL: F55, O52, F53

Introducere. Aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană constituie una dintre direcțiile strategice fundamentale ale politicii externe și ale dezvoltării interne, reflectând o aspirație profund împărtășită de stat și societate. Această opțiune nu se limitează la o decizie geopolitică, ci exprimă o proiecție de viitor ce vizează asigurarea unui mediu social și economic stabil, securizat și prosper pentru întreaga populație. Integrarea europeană este percepută ca un proces complex de modernizare instituțională și socio-economică, având ca obiectiv consolidarea democrației, întărirea statului de drept, garantarea și extinderea drepturilor și libertăților fundamentale, precum și stimularea unei dezvoltări economice sustenabile.

Uniunea Europeană oferă un cadru normativ și instituțional recunoscut la nivel internațional pentru promovarea bunei guvernări, transparenței instituționale, independenței sistemului judiciar și protecției efective a drepturilor cetățenilor – valori și standarde pe care Republica Moldova își propune să le internalizeze și să le aplice consecvent. Obținerea statutului de membru al Uniunii presupune multiple beneficii, între care se disting accesul deplin la piața internă europeană, libertatea de circulație a persoanelor, mărfurilor, serviciilor și capitalurilor, oportunitățile sporite în domeniul educației și cercetării, accesul la fonduri europene destinate reformelor structurale și dezvoltării regionale, precum și garanțiile sporite privind securitatea și stabilitatea într-un context geopolitic complex.

Gradul de investigare a problemei la momentul actual, scopul cercetării. Procesul de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană a constituit, în ultimii ani, un subiect de analiză aprofundată în cadrul unor studii realizate de experți din domenii diverse, precum dreptul, științele politice, economia și administrația publică. Concluziile acestor cercetări subliniază caracterul complex și multidimensional al integrării europene, proces care depășește sfera strict tehnică a ajustărilor legislative și instituționale, implicând, totodată, aplicarea consecventă a valorilor

fundamentale ale democrației, respectului pentru drepturile omului și guvernării responsabile.

Scopul prezentei cercetări este de a oferi o sinteză structurată a principalelor etape, reforme și progrese înregistrate de Republica Moldova după obținerea statutului de țară candidată, cu o focalizare specială asupra intervalului 2022–2024. Studiul vizează nu doar prezentarea realizărilor concrete în procesul de armonizare legislativă și consolidare instituțională, ci și evaluarea critică a perspectivelor reale de aderare, în contextul unui mediu geopolitic marcat de instabilitate regională și de provocări interne persistente. Astfel, analiza își propune să releve atât progresele tangibile, cât și domeniile care necesită intensificarea eforturilor pentru asigurarea unei integrări sustenabile și ireversibile în cadrul Uniunii Europene.

Materiale utilizate și metode aplicate. Cercetarea de față se fundamentează pe o analiză calitativă a documentelor oficiale emise de instituțiile Uniunii Europene și ale Republicii Moldova, completată de interpretarea discursurilor oficiale și a rapoartelor de monitorizare relevante pentru procesul de aderare. În acest sens, au fost examinate surse precum concluziile Consiliului European, rapoartele anuale ale Comisiei Europene privind extinderea, cadrul legislativ național aferent reformelor structurale, precum și declarațiile oficiale formulate de autoritățile moldovenești și de reprezentanții instituțiilor europene.

Metodologia adoptată se bazează pe analiza documentară și comparativă, vizând identificarea tendințelor majore și a relațiilor de cauzalitate dintre progresele înregistrate de Republica Moldova și cerințele stabilite de Uniunea Europeană în cadrul procesului de preaderare. Această abordare permite nu doar evidențierea gradului de conformitate a reformelor interne cu *acquis-ul comunitar*, ci și evaluarea dinamicii și coerenței strategice a acțiunilor întreprinse în vederea integrării europene.

Rezultatele obținute în baza analizelor științifice efectuate. Demersul Republicii Moldova pentru aderarea la UE a fost accelerat de contextul geopolitic regional, mai ales după declanșarea războiului din Ucraina. Pe 3 martie 2022, președinta Maia Sandu a semnat cererea oficială de aderare, depusă președinției franceze a Consiliului UE. Pe 17 iunie 2022, Comisia Europeană a emis un aviz favorabil pentru Moldova, recomandând acordarea statutului de țară candidată, cu condiția implementării unor reforme-cheie, inclusiv reforma justiției, combaterea corupției și reforma administrației publice. Pe 23 iunie 2022, Consiliul European a acordat Republicii Moldova statutul de țară candidată oficial la UE. Această decizie a reprezentat o recunoaștere a angajamentului politic și a progreselor înregistrate de autoritățile moldovenești în direcția alinierii la valorile și standardele europene.

Etapele-cheie ale integrării europene a Republicii Moldova:

3 martie 2022 – Depunerea cererii oficiale de aderare: Republica Moldova a

depus oficial cererea de aderare la Uniunea Europeană, într-un context marcat de războiul din Ucraina. Aceasta a fost o decizie importantă, care a marcat începutul unui parcurs semnificativ spre integrarea europeană.

17 iunie 2022 – Recomandarea Comisiei Europene privind statutul de candidat: Comisia Europeană a emis o recomandare favorabilă privind statutul de candidat al Moldovei. Aceasta a evidențiat progresele realizate în domeniul reformelor, în special în justiție, combaterea corupției și consolidarea statului de drept, însă a subliniat că sunt necesare în continuare reforme suplimentare.

23 iunie 2022 – Acordarea statutului de țară candidată de către Consiliul European: Consiliul European a aprobat acordarea statutului de țară candidată Republicii Moldova. Acesta a fost un moment important, care a confirmat drumul Moldovei spre Uniunea Europeană și a arătat angajamentul țării de a continua procesul de reforme.

8 noiembrie 2023 – Comisia recomandă începerea negocierilor de aderare: Comisia Europeană a recomandat deschiderea negocierilor de aderare, semn că Moldova a făcut pași semnificativi pentru a îndeplini cerințele de aderare și că procesul de integrare este pe drumul cel bun.

14 decembrie 2023 – Consiliul European aprobă deschiderea negocierilor: Consiliul European a aprobat oficial începerea negocierilor de aderare. Aceasta a fost o etapă esențială, care a adus Moldova mai aproape de integrarea în Uniunea Europeană, pregătind terenul pentru discuțiile și negocierea detaliilor.

25 iunie 2024 – Prima conferință interguvernamentală de aderare la Luxemburg: Prima conferință interguvernamentală de aderare va avea loc la Luxemburg. Aceasta va fi o etapă importantă în care vor începe negocierile oficiale între Moldova și Uniunea Europeană, discutându-se implementarea normelor și standardelor UE.

Reformele cerute de Uniunea Europeană. Pentru a progresa în procesul de aderare la Uniunea Europeană, Republica Moldova a fost invitată să implementeze un set de reforme structurale majore, cu impact direct asupra funcționării instituțiilor democratice și consolidării cadrului juridic. În domeniul justiției, obiectivul principal îl constituie asigurarea unei independențe efective a sistemului judecătoresc, prin aplicarea mecanismului de evaluare externă (vetting) a judecătorilor și procurorilor, eliminarea influențelor politice și garantarea imparțialității actului de justiție. Pe planul combaterii corupției, Uniunea Europeană solicită consolidarea capacității instituționale a organelor specializate, desfășurarea unor anchete eficiente și aplicarea unor sancțiuni ferme, inclusiv în cazurile de corupție la nivel înalt, pentru a asigura caracterul disuasiv al măsurilor adoptate. În ceea ce privește statul de drept, este esențială aplicarea uniformă a legislației, funcționarea echilibrată a instituțiilor și garantarea separației puterilor în stat, ca fundament al unui sistem democratic autentic.

Reforma administrației publice vizează crearea unei structuri administrative eficiente, transparente și profesioniste, capabile să elaboreze și să implementeze politici publice coerente, precum și să gestioneze eficient fondurile europene. În materie de drepturi ale omului, prioritățile includ protecția minorităților, garantarea libertății presei și consolidarea rolului societății civile, elemente considerate indispensabile pentru funcționarea unei democrații consolidate.

Mecanismul de reformă și creștere: un sprijin strategic pentru Republica Moldova. Mecanismul de reformă și creștere, lansat de Uniunea Europeană în 2024, reprezintă o inițiativă esențială și strategică pentru susținerea și sprijinirea procesului de transformare al Republicii Moldova în direcția apropiării de standardele europene. Cu un buget de 1,9 miliarde de euro, acest instrument financiar inovator are scopul de a sprijini Moldova în implementarea unui set ambițios de reforme care vizează consolidarea instituțiilor democratice, creșterea transparenței guvernamentale și modernizarea structurilor economice și sociale.

Unul dintre principalele obiective ale Mecanismului este accelerarea reformelor interne, în special în domenii cheie precum justiția, anticorupția, dezvoltarea economică, modernizarea administrației publice și întărirea independenței energetice. Aceste domenii sunt esențiale pentru a asigura o guvernare eficientă, transparentă și responsabilă, care să îndeplinească standardele Uniunii Europene, în special în ceea ce privește respectarea statului de drept și a drepturilor fundamentale ale cetățenilor.

Fondurile vor fi alocate în mod strategic pentru a sprijini proiecte care contribuie direct la reformele asumate de Republica Moldova în cadrul Agendei de reformă. Astfel, sprijinul financiar nu este doar o resursă economică, ci și un instrument de încurajare a responsabilității politice și a voinței de implementare a schimbărilor structurale necesare pentru integrarea europeană. Acesta va sprijini, de asemenea, dezvoltarea unui mediu de afaceri sustenabil, inovator și competitiv, care să stimuleze creșterea economică și să atragă investiții externe, contribuind la stabilitatea și prosperitatea țării.

Un alt aspect important al Mecanismului este condiționarea sprijinului financiar de respectarea angajamentelor asumate de autoritățile moldovenești. Aceste angajamente sunt regăsite în cadrul Agendei de reformă, care cuprinde măsuri clare și concrete în domenii precum reforma justiției, combaterea corupției, îmbunătățirea guvernanței publice și asigurarea unei economii mai verzi și mai sustenabile. Astfel, acest mecanism nu doar că oferă resurse financiare, dar și încurajează implementarea unor reforme fundamentale pentru întărirea statului de drept și a bunei guvernări în Moldova.

Comisara pentru Extindere, Marta Kos, a subliniat importanța acestui mecanism pentru viitorul Moldovei și al relațiilor sale cu Uniunea Europeană. Ea a afirmat:

„UE este alături de Moldova și de poporul său. Dorim să aducem țara mai aproape de Uniunea noastră, cât mai repede posibil. Mecanismul în valoare de 1,9 miliarde de euro reprezintă un pas esențial în această direcție. Acesta va stimula creșterea economică, va consolida reformele și va integra Moldova în Uniunea Europeană.” Astfel, Mecanismul de Reformă și Creștere nu este doar un sprijin financiar, ci și un semnal puternic al angajamentului Uniunii Europene față de viitorul Moldovei în cadrul comunității europene.

Pe termen lung, implementarea cu succes a acestui mecanism va conduce la consolidarea instituțiilor democratice din Moldova, la îmbunătățirea calității vieții cetățenilor și la creșterea încrederii acestora în guvernare. De asemenea, va contribui la întărirea relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, facilitând procesul de integrare europeană al țării și asigurând o stabilitate economică și politică pe termen lung. Astfel, Mecanismul de Reformă și Creștere este un instrument esențial pentru sprijinirea Moldovei în drumul său către modernizare și integrare în Uniunea Europeană, consolidându-se ca un pilon fundamental în procesul de transformare și dezvoltare al țării.

Perspective pentru o securitate colectivă consolidată. Potrivit raportului Comisiei Europene din 30 octombrie 2024, Moldova a demonstrat un progres remarcabil în alinierea la acquis-ul comunitar. Dintre cele 33 de capitole de negociere, Moldova a avansat în 31 și nu a înregistrat regrese. Domeniile unde au fost observate cele mai mari îmbunătățiri includ: sănătatea, educația, transporturile, protecția mediului, politica regională și uniunea vamală. Viceprim-ministra pentru Integrare Europeană, Cristina Gherasimov a subliniat că aceste rezultate confirmă direcția bună în care merge Republica Moldova – cu progrese în domeniul justiției, economiei, educației și energiei, dar și cu instituții tot mai pregătite pentru viitorul în Uniunea Europeană.

Provocări și perspective în procesul de integrare europeană. Obținerea statutului de țară candidată aduce provocări semnificative pentru Republica Moldova, dar și multe oportunități care pot contribui la dezvoltarea pe termen lung. Principalele provocări cu care se confruntă Republica Moldova în procesul de aderare la Uniunea Europeană vizează dimensiuni esențiale ale funcționării statului și ale consolidării instituționale. În domeniul justiției, este imperativă întărirea independenței și eficienței sistemului judiciar, prin modernizarea infrastructurii, creșterea capacității administrative și combaterea corupției, astfel încât actul de justiție să devină mai transparent, previzibil și accesibil cetățenilor. Menținerea stabilității politice constituie o condiție indispensabilă pentru succesul reformelor structurale, care presupune asigurarea unui consens politic extins, dezvoltarea unui climat de guvernare fundamentat pe transparență și responsabilitate și prevenirea polarizării excesive, pentru a susține implementarea consecventă a schimbărilor legislative și instituționale.

Pe plan economic, accentul trebuie pus pe dezvoltarea sustenabilă, prin reducerea dependenței de resursele energetice externe și diversificarea surselor de energie, măsuri care pot contribui la sporirea rezilienței economice și la crearea unui cadru favorabil investițiilor pe termen lung. În ceea ce privește armonizarea legislativă, adaptarea cadrului normativ la standardele Uniunii Europene reprezintă o provocare de amploare, implicând procese complexe și costuri semnificative. Această aliniere este însă esențială pentru conformitatea cu acquis-ul comunitar, în special în domenii sensibile precum protecția mediului, drepturile omului și combaterea corupției.

Oportunitățile generate de procesul de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană vizează multiple dimensiuni ale dezvoltării naționale și pot contribui semnificativ la modernizarea statului. În plan economic, accesul extins la investiții europene și la fonduri structurale destinate dezvoltării infrastructurii oferă premise solide pentru accelerarea creșterii economice. Implementarea proiectelor strategice în domenii precum transportul rutier, mobilitatea urbană și digitalizarea serviciilor publice va stimula competitivitatea și va sprijini integrarea în piața unică europeană. Din perspectiva consolidării democrației, reformele instituționale preconizate vor conduce la creșterea transparenței, la echilibrarea raporturilor dintre instituțiile statului și la consolidarea mecanismelor de responsabilitate publică. Aceste transformări sunt menite să întărească sistemul democratic și să promoveze un climat politic stabil și incluziv. În domeniul educației, armonizarea cadrului național cu standardele europene va aduce beneficii substanțiale, inclusiv prin valorificarea programelor Erasmus+ și a mobilităților academice, care vor oferi tinerilor posibilitatea de a accesa instituții de învățământ de prestigiu din spațiul european. Pe dimensiunea securității energetice, diversificarea surselor de energie și integrarea în rețelele europene vor contribui la reducerea dependenței externe, obiectivul fiind creșterea gradului de independență energetică până în 2026 prin dezvoltarea surselor regenerabile. Totodată, libera circulație în spațiul european va facilita mobilitatea cetățenilor, extinzând oportunitățile de călătorie, studiu și muncă, cu impact pozitiv asupra schimburilor culturale și profesionale. Aceste oportunități confirmă caracterul strategic al integrării europene, dar subliniază totodată necesitatea unui efort susținut pentru a răspunde cerințelor complexe ale perioadei de tranziție.

În perioada analizată, Republica Moldova a înregistrat progrese semnificative în parcursul său de integrare europeană, marcate de o serie de momente-cheie cu relevanță strategică pentru relația cu Uniunea Europeană. La 3 martie 2022, Republica Moldova a depus oficial cererea de aderare la Uniunea Europeană, inițiind astfel procesul formal de obținere a calității de stat membru. Ulterior, la 17 iunie 2022, Comisia Europeană a emis un aviz favorabil, recomandând acordarea statutului de țară candidată, în urma evaluării preliminare a criteriilor politice, economice și de

conformitate cu acquis-ul comunitar. În baza acestei recomandări, Consiliul European, în data de 23 iunie 2022, a recunoscut perspectiva europeană a Republicii Moldova și i-a conferit oficial statutul de stat candidat la aderare. Procesul a cunoscut o nouă etapă decisivă la 14 decembrie 2023, când a fost adoptată decizia de deschidere a negocierilor de aderare, reflectând progresele înregistrate în domeniile-cheie de reformă. Momentul culminant al acestei etape a avut loc la 25 iunie 2024, prin lansarea oficială a negocierilor de aderare, în cadrul unei conferințe interguvernamentale desfășurate la Luxemburg, eveniment care a marcat tranziția Republicii Moldova către faza avansată a procesului de integrare europeană.

În paralel cu evoluțiile procedurale din procesul de aderare, Republica Moldova a inițiat un amplu program de reforme structurale, vizând consolidarea capacității instituționale și alinierea la standardele Uniunii Europene. Reforma justiției a constituit un pilon central, fiind axată pe implementarea mecanismului de *vetting* pentru evaluarea integrității judecătorilor și procurorilor, sporirea transparenței actului de justiție și depolitizarea sistemului judiciar. În domeniul combaterii corupției, au fost dezvoltate mecanisme independente de anchetă și control, menite să asigure investigarea imparțială și sancționarea efectivă a faptelor de corupție, inclusiv la nivel înalt.

Reforma administrației publice s-a orientat spre creșterea eficienței și profesionalizării aparatului administrativ, prin modernizarea proceselor decizionale și îmbunătățirea gestionării resurselor publice. În paralel, respectarea drepturilor fundamentale a fost consolidată prin măsuri dedicate protejării libertății presei și garantării drepturilor minorităților, în concordanță cu principiile și valorile europene.

Un moment de referință l-a constituit lansarea, în 2024, a Mecanismului de Reformă și Creștere, un instrument de sprijin financiar în valoare de 1,9 miliarde EUR, destinat susținerii reformelor în domenii strategice, cu finanțare condiționată de realizarea angajamentelor asumate în Agenda de Reformă. Potrivit raportului Comisiei Europene din 30 octombrie 2024, Republica Moldova a înregistrat progrese în 31 din cele 33 de capitole de negociere, cu avansuri semnificative în sectoare precum sănătatea, educația, transporturile, politica regională, mediul, vama și energia. Aceste rezultate au fost posibile datorită unei cooperări consolidate între instituțiile naționale și cele europene.

Concluzii și recomandări. Republica Moldova se află într-un moment important al istoriei sale recente, în care apropierea de Uniunea Europeană nu mai este doar o speranță, ci o direcție clară și concretă. Procesul de integrare europeană a devenit motorul principal al schimbărilor politice, juridice și economice din țară, aducând în prim-plan nevoia de reforme și de modernizare a instituțiilor. Reformele deja începute, deși încă în derulare, arată voința autorităților de a construi o societate democratică și echitabilă, bazată pe lege, justiție și respect pentru drepturile omului.

Pentru ca aceste schimbări să fie durabile, este necesar ca angajamentul politic să continue, iar instituțiile să rămână ferme în eforturile lor de reformă. Este la fel de important ca societatea civilă să fie implicată activ în acest proces, pentru a consolida încrederea cetățenilor și pentru a menține direcția europeană. Sprijinul acordat de Uniunea Europeană, prin resurse financiare, expertiză și dialog politic, joacă un rol esențial în sprijinirea Republicii Moldova pe acest drum.

Integrarea europeană nu înseamnă doar adoptarea unor legi sau politici, ci și apropierea de un set de valori și principii care pun în centrul atenției omul, demnitatea și bunăstarea sa. Dacă reformele vor continua și vor aduce rezultate vizibile, iar cooperarea între stat, cetățeni și partenerii europeni va rămâne solidă, Republica Moldova are toate șansele să devină în viitorul apropiat parte a familiei europene.

Pentru a susține acest parcurs, se recomandă continuarea reformelor structurale într-un ritm constant și coerent, asigurarea unei comunicări eficiente între autorități și cetățeni, precum și întărirea cooperării cu instituțiile europene. Este esențial ca Republica Moldova să mențină un angajament ferm față de valorile europene, să investească în educație, infrastructură și justiție și să dezvolte politici publice incluzive și eficiente. Numai prin perseverență și asumare, integrarea în Uniunea Europeană va deveni un obiectiv atins și ireversibil. În acest sens, este recomandabil ca autoritățile Republicii Moldova să consolideze mecanismele de implementare a reformelor și să asigure o monitorizare constantă a rezultatelor. De asemenea, este important să fie întărită educația civică și europeană în școli și universități, pentru a crea o cultură a apartenenței europene în rândul noilor generații. Comunicarea publică trebuie să fie clară, coerentă și orientată spre informarea corectă a cetățenilor, astfel încât sprijinul popular pentru integrarea europeană să rămână constant și bine fundamentat. Prin implicare activă și dialog deschis cu Uniunea Europeană, Republica Moldova poate avansa cu pași siguri pe drumul său european.

Referințe bibliografice

1. Braghiș, Diana V. The Path to EU Candidacy: Moldova-EU Relations After the Fall of the Soviet Union.
2. Mămăligă, Ilie. The Evolution of the Integration Process as Effect of the Treaties Signed between Republic of Moldova and European Union.
3. Marta Kos. *Declarații oficiale privind Mecanismul de Reformă și Creștere*, Bruxelles, 2024.
4. Parlamentul Republicii Moldova. *Agenda de Reformă pentru aderare la UE*, Chișinău, 2023.

5. Gherasimov C. *Discurs privind integrarea europeană*, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Chișinău, 2024.
6. Integrare UE. [online]. Disponibil: https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/integrare-europeana.nspx (vizitat: 10.04.2025)
7. Extinderea UE. Republica Moldova. [online]. Disponibil: https://euneighbourseast.eu/ro/enlargement/#group-section-Procesul-de-aderare-Wf0DGmsGHR (vizitat: 10.04.2025)
8. Relaţiile RM-UE. [online]. Disponibil: https://mfa.gov.md/ro/content/relatiile-rm-ue (vizitat: 10.04.2025)
9. Relațiile dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană. [online]. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Relațiile_dintre_Republica_Moldova_și_Uniunea_Europeană (vizitat: 10.04.2025)